

Politolog Oskar Krejčí: Churavý hegemon USA

- CZ24 News | 22. června 2022

USA: Politolog Oskar Krejčí se ve své glose zamýšlí na proměnami mezinárodní situace v důsledku změn uvnitř Spojených států.

Prolog:

„Amerika je omyl, nesporně gigantický omyl...“ – to jsou údajná slova Sigmunda Freuda, které pronesl v rozhovoru s Ernestem Jonesem, svým přítelem a životopiscem. Od doby, kdy Jones tuto větu publikoval v knize *Život a dílo Sigmunda Freuda*, se odborníci i laici přou, co tím vlastně otec psychoanalýzy myslel.

Zrod hegemonu

V souvislosti s válkou na Ukrajině se často mluví o tom, že se zásadně mění mezinárodní situace. Zpravidla se tím rozumí atmosféra mezinárodních vztahů, někdy ale také globální rovnováha sil. Jenže tato změna nemusí být vyvolána mezistátním konfliktem či růstem moci nějakého z aktérů světové politiky. Její příčinou může být vnitřní úpadek některého z velkých hráčů mezinárodní politiky. A tím postiženým hráčem může být i hegemon.

Ze studené války vyšly Spojené státy jako nesporný vítěz. Jak pravil v lednu 1992 tehdejší [prezident USA George Bush st.](#) ve *Zprávě o stavu Unie*: „Díky Bohu Amerika vyhrála studenou válku... Studená válka neskončila; byla vyhrána.“ Spojené státy měly bezkonkurenční armádu rozesetou po celém světě, nejmohutnější ekonomiku, prostřednictvím škol a kultury dodávaly ospravedlňující vysvětlení uspořádání globálních věcí veřejných. Tehdy jménem liberálů Francis Fukuyama vyhlásil konec dějin, protože USA zvítězily na věčné časy. Neokonzervativci si však nebyli tak moc jisti a chtěli za každou cenu dosažené vítězství upevňovat. Pod jejich tlakem začaly Spojené státy praktikovat politiku unitárních preemptivních akcí, o kterých hovoří doktrína prezidenta George Bushe ml. – tedy vojenské akce proti těm problémům, které se ještě nezformovaly, ale v budoucnu by mohly ohrozit postavení USA. Spojené státy se tak dostaly do válek, které nebylo možné vyhrát. Manifestovaly tím důvod zborcení mnohých hegemonů v minulosti: náklady na udržení hegemonie bývají často vyšší než zisk, který hegemonie přináší.

Iluze výjimečnosti

Víra ve výjimečnost Spojených států v podobě oddanosti demokracii a lidským právům je v oficiálních dokumentech USA všudypřítomná. Zjevné předurčení Washingtonu vést svět je prokazováno pomocí celé řady legend. Třeba i geografickými pohádkami: jestliže Adam a Eva byli vyhnáni na východ od ráje, pak cesta na západ je vlastně návratem. Každopádně přistěhovalci ze studené Anglie do oblasti dnešních Spojených států si museli připadat jako v klimatickém ráji, nemluvě o „volné“ půdě, později o nálezích zlata, ropy... Důvodů k euforii bylo a stále je mnoho.

Demokracii prý do USA přinesli „otcové-poutníci“. Ti připluli v roce 1620 na lodi Mayflower, na které

podepsali smlouvu o samosprávě své budoucí obce. Jenže jejich pojetí lidských práv nepřekračovalo uzavřenou puritánskou sektu, pro niž byl útěk za svobodou záchranou před nastupujícím osvícenstvím. A nebyli to první Angličané, kteří kladli základy budoucím Spojeným státům. Už v roce 1607 vznikla osada Jamestown. Tu založili kolonisté vyslaní z Londýna akciovou společností Virginia Company s úkolem napodobit španělské dobyvatele: zajmout indiánského vladaře a pak donutit jeho poddané vykoupit jej

zlatem. Žádnou indiánskou říši ale nenašli a málem zemřeli hlady, protože odmítali pracovat. K práci je donutila tvrdá „samospráva“, která stanovila trest smrti i za útěk k indiánům nebo na loď do Evropy. Ti, kteří hovoří o vrozené americké demokratičnosti, by také neměli zapomínat, že před revolucí bylo k zalidnění třinácti kolonií vyvezeno z Britských ostrovů 50 až 120 tisíc trestanců.

Americká revoluce je často vydávána za první protikoloniální revoluci. Je to tak trochu pravda – s výhradou, že se nevzbouřili domorodci, ale kolonisté proti své vlasti, která na ně uvalila daně a cla bez jejich souhlasu. Představa výjimečnosti USA je následně spojována s *Deklarací nezávislosti*, která v roce 1776 vyhlásila, že „všichni lidé jsou stvořeni rovni, že jsou nadáni Stvořitelem určitými nezcizitelnými právy, mezi nimiž jsou život, svoboda a úsilí o štěstí“. Tato deklarace však mohla být přijata až poté, kdy z ní byla vyškrtána pasáž odsuzující otroctví, protože jinak by pro ni nehlasovali zástupci jižních kolonií. Angus Maddison, ekonom a historik, který pracoval ve služebnách OECD, uvádí, že v letech 1700 až 1870 bylo na území dnešních Spojených států dovezeno z Afriky 399 tisíc otroků.

Dějiny mladých Spojených států nepostupovaly vpřed podle vznešených slov *Deklarace nezávislosti*, ale podle toho, co v praxi dokázal hraničář. Ten posouval hranici USA na západ. Na cestu si vzal sekeru a pušku: pomocí sekery kácel stromy a stavěl osady, puškou „zaháněl“ indiány, Mexičany, Havajce, ale i Filipínce a občas také jiné hraničáře. Názorně vysvětloval, že nejdůležitějším nezadatelným a nezcizitelným lidským právem je právo silnějšího. Dnes se snaží vytyčit hranici v kosmu, v Tchajwanském průlivu, ve východní Evropě... Tento hraničář je dědicem koloniální mentality, která přežila *Deklarací nezávislosti*.

Krátké dějiny USA umožňují jejich snadné politické zpřítomnění. Z těchto zdrojů vyrůstají oba extrémy tamní politické kultury: jak pocit nadřazenosti, tak i komplexy některých liberálů. Právě tito liberálové se snaží kompenzovat hříchy minulosti nezřídkona kontraproduktivní pozitivní diskriminací – a vnucují tyto kompenzace i té části Evropy, která nemá koloniální či otrokářskou tradici, čím své snaze dávají tragikomickou podobu.

Zadlužený hegemon

Podle mnoha autorů se současná hegemonie USA liší od jiných hegemonistických uspořádání tím, že má globální rozměr. Ovšem nad Španělským impériem také kdysi slunce nezapadalo... I když jsou říše a hegemonie odlišné pojmy, ekonomické náklady mohou být v obou případech neudržitelné. Pokud jde o USA, podle [oficiálních údajů](#) federální dluh letos překročil 30 bilionů dolarů, nabubřel do přibližně 124,7 % hrubého domácího produktu. Přiložený graf ukazuje, že zadluženost rostla bez ohledu na stranickou příslušnost prezidentů i snahu ji zastropovat zákonem. Přitom celkový dluh započítávající závazky jednotlivých států Unie, obcí, bank a občanů, přesáhl podle internetových [dluhových hodin](#) 91 bilionů.

To, že Spojené státy při takovýchto tendencích dokážou přežít, je velká záhada. Jednou z příčin je fakt, že dolar představuje největší rezervní měnu: podle [Mezinárodního měnového fondu](#) na konci minulého roku tvořil 58,8 % globálních měnových rezerv. Jenže možnost vyvážet dolar a dovážet za něj zboží a služby se zmenšuje. Ke zhoršování postavení dolaru přispívají takové akce vyrůstající

z mocenské arogance, jako je souběžné uvalování sankcí na ropné giganty – Írán, Venezuelu a Rusko. Zhoršování ekonomické pozice USA napomáhají i nákladné neúspěšné války. I proto tamní inflace láme rekordy.

Nemocná společnost

Freudova myšlenka, že Amerika je chyba, bývá někdy pokládána za vtip, jindy za projev uražené Freudovy ješitnosti po návštěvě v USA, kde s ním prý nejednali s patřičnou úctou. Freud ale mohl za „gigantický omyl“ pokládat spojení amerického snu s hrubým individualismem, který nectí kulturní tradice Evropy. Přitom právě kultura ve Freudově psychoanalýze v podobě *Superega* krotí sobecké a násilnické složky ponořené v hlubinách nevědomí člověka. Je skutečně náhoda, že jenom ve Spojených státech překročil počet úmrtí na Covid-19 jeden milion lidí?

To, že se každý musí a chce starat především o sebe, vede v podmínkách rostoucí sociální diference ke ztuhlosti konkurence. Ta způsobuje, že každý sám vytýčuje a sám hájí hranice svého života, a to v darwinistickém duchu.

- Podle údajů londýnské internetové stránky [World Prison Brief](#) je ve vězeních Spojených států téměř 2,1 milionů lidí – což je nejvíc na světě, víc, než v mnohem lidnatější Číně nebo Indii. Na sto tisíc obyvatel v USA připadá 629 vězňů, což je také nejvíc na světě.
- Vládní agentura [Centers for Disease Control and Prevention](#) uvádí, že v USA byl v roce 2020 zaznamenán meziroční pokles průměrného věku dožití o 1,8 roku. Bylo spácháno 45 979 dokončených sebevražd a 1,2 milionu pokusů o sebevraždu. Tentýž zdroj uvádí pro stejný rok, že počet vražd dosáhl 24 576, což představuje meziroční růst o 30 %; v tomtéž roce bylo v [Evropské unii](#) spácháno šestkrát méně vražd než v USA. Webová stránka [Mass Shooting Tracker](#), kterou společně provozují CNN, MSNBC, The New York Times, The Washington Post, The Economist a další mediální domy, zaregistrovala letos 317 případů masové střelby, kdy byly zasaženy nejméně čtyři oběti – a od roku 2013 celkem 4699 takovýchto případů.
- Server [Officer Down Memorial Page](#) uvádí, že loni bylo v USA během služby zabito 629 policistů, letos, do konce minulého týdne, to bylo 124 policistů. Naopak podle serveru [Mapping Police Violence](#) policie v USA loni usmrtila 1144 lidí, letos 243 lidí.

Američané mají rádi výzkumy veřejného mínění. Ty v posledních letech signalizují [toxickou polarizaci](#) společnosti. Velká většina respondentů souhlasí s tvrzením, že Spojené státy jsou tak rozštěpené, že nemohou řešit své hlavní problémy. Velká je převaha těch, kdo mají obavu, že USA mohou být na pokraji občanské války. Většina dotázaných se také domnívá, že jim politické klima brání říkat, čemu věří. Na druhé straně ale je také velká většina respondentů přesvědčena, že Američané mají více společného, než ukazují sdělovací prostředky či političtí vůdci, a souhlasí s tvrzením „Opravdu mi záleží na všech Američanech bez ohledu na jejich politické názory“. Z takovýchto výzkumů se dá odvodit pouze to, že v americké společnosti narůstá nervozita.

Malá naděje

Zdá se, že je možné zformulovat zákonitost: čím více se hegemon brání přechodu k multipolárnímu uspořádání, tím více je ve světě chaosu. Urputná snaha USA zachovat si privilegované postavení vede k vyčerpávající souběžné angažovanosti na východě i západě Eurasijského kontinentu. Narůstající chaos je cítit i na Blízkém východě. Tam bylo kurýrování rovnováhy Washingtonem – byť s problematickými cíli – nahrazeno vakuem plným ambicí regionálních mocností. Mnohé státy přestaly ctít globální pravidla Světové obchodní organizace, přičemž zároveň roste zájem o taková

uskupení, jako je BRICS.

Na světě neexistuje stát, který by mohl být globálním hegemonem. Nikdo nemá takový potenciál, ani USA, ani Čína, ale ani koalice typu NATO. Úsilí o dominanci může v lepším případě skončit vytvořením paralelních světů s odlišnými vizemi globalizace. Dostupná data naznačují, že v tomto případě by kolektivní Západ brzy mohl představovat slabšího z paralelních světů. Je proto pro něho lepší přestat hrát hry s nulovým součtem a pochopit, že *win-win strategy*, v níž mají zisk všechny zúčastněné strany, je pro něj nejvýhodnější. Řízený přechod od snah o hegemonii k multipolárnímu uspořádání – to je momentálně nejlepší varianta pro všechny. Jak ale v churavějících Spojených státech bez velkých vnitřních otřesů změnit kurz?

AUTOR: Oskar Krejčí

[ZDROJ](#)